

Blank rönnbladbagge, *Gonioctena intermedia*

ROGER B. PETTERSSON

Bladbaggessläktet *Gonioctena* är tämligen stora skalbaggar (kroppsstorlek ca 5-7 mm) som man ofta ser på vägkantens videsly. Blek bladbagge *G. pallida* är en sådan art som lätt hittas på videbuskar i Norrland, något som förstärker bilden av släktet *Gonioctena* som videbaggar. Sanningen är också att samtliga 9 svenska *Gonioctena*-arter utom *G. intermedia* har olika *Salix*-arter som närings- och värdväxt.

Enligt Carl-Cedric Coulianos (muntl.) är fyndväxt var man hittar arten, näringsväxt är där arten äter och värdväxt där arten har sin livscykel. För mig beskriver det i ett nötskal problemet med fynduppgifter som oftast är baserade på fyndväxt, där arten kan ha varit turist på besök eller där observatören har bankat/håvat eller skrämt ner arten från några blad i närheten. Palmén (1950) redogör för hur olika författare anger olika fyndväxter för både *G. intermedia* och *G. quinquepunctata*, och att han själv vid Helsingfors i Finland vid upprepade tillfällen hittat *G. intermedia* på hägg (*Prunus padus*). Enligt Fjellberg (1985) så hittar man *G. intermedia* på hägg och rönn (*Sorbus aucuparia*) där arten kan förväxlas med *Gonioctena pallida* och *G. quinquepunctata*, bl a då dessa tre arter har en ljus skutell. Av dessa snarlika arter hittas *G. quinquepunctata* på rönn, men även på hägg (Strand 1946), *Salix*-arter (Kanervo 1939)

och hassel (*Corylus avellana*) (Hansen 1964).

Fynduppgifter som dessa bidrar till förvirringen kring ett artkomplex med närstående arter av bladbaggar, som är svåra att känna igen, är mono-oligofaga på trädbildande växter som växer tillsammans och där arterna i komplexet kan ha preferens för olika närings- och värdväxter i olika delar av sitt utbredningsområde. Ett kaos av detta slag manifesterade sig när Hans-Erik Wanntorp fastställde att samtliga exemplar från Lule och Torne lappmark av *G. intermedia* var felbestämda individ av *G. pallida* och *G. quinquepunctata*. Enligt Wanntorp (skriftl. & Artportalen) så fanns det under vintern 2010/2011 bara fem korrekt identifierade svenska exemplar av *G. intermedia*, samtliga från Västerbotten och Norrbotten: (VB) Vännäs 1944 A. Sundholm, Baggböle 1968 L. Huggert, Åbyn 1993 R. Pettersson; (NB) Pajala, Kengis 1951, Ander m fl.

Jag blev naturligtvis glad över att min hona från Åbyn 1993 var rätt bestämd (Pettersson 1994) men samtidigt fundersam över varför det är så få kända lokaler (och individ) av *G. intermedia* i Sverige. I ett försök att återfinna arten åkte jag till Baggböle herrgård den 3 juni 2011. Närmast parkeringen så bankade jag som en furie under flera timmar på hägg, men

fick bara mängder av häggblomviveln *Anthonomus (Furcipes) rectirostris* i min slagskärm. Efter denna motgång så gick jag vidare ner mot Arboretum Norr och följde den nya stigen vid inägorna där jag bl a bankade fram rönnblomviveln *Anthonomus conspersus*. Min uppfattning om rönnens glesa och artfattiga blad förändrades som i ett trollslag och min sökbild förflyttades från hägg till rönn. Min nya sökbild gav snabbt resultat med 10 individ av *Gonioctena intermedia* (4♂6♀) på små rönnbuskar vid skogsbryn i Baggböle. Här bankade jag fram arten på två avgränsade lokaler, dels strax väster om strandpromenaden vid ”Europa” i Arboretum Norr och dels på några meterhöga rönnbuskar strax väster om Baggböle herrgård (Fig. 1). I båda fallen fann jag arten på små rönnbuskar som växte i skogsbryn med stora bestånd med hägg, och när jag bankade de närliggande grenarna av hägg så fick jag inga ex av arten.



Figur 1. Två lokaler för blank rönnbladbagge *G. intermedia* vid Baggböle 2011. Karta från Hitta.se.



Figur 2. Lokal för blank rönnbladbagge *G. intermedia* vid Holmen i Rickleå by. Karta från Hitta.se.

Den 6 juni 2011 var jag vid Holmen i Rickleå och hittade *Anthonomus conspersus* på de stora rönnar som bildar en gammal allé vid den forna kustlandsvägen genom Rickleå by. Längst upp i denna allé bankade jag också fyra exemplar av *Gonioctena intermedia* (2♂2♀) på en ca 2 m hög rönnbuske i skogsbrynet mot en lövdunge (Fig. 2). Nu hade jag en sökbild som gjorde att jag bankade på varje rönn så fort jag såg artens näringsgnag på bladen (Fig. 3).

I början av juli åkte jag och Stig Lundberg till Stora Sjöfallets nationalpark för att försöka återfinna kortvingen *Stenus audax* och dokumentera skalbaggsfaunan. Vi återfann inte kortvingen men vi hittade vad vi trodde var *Gonioctena intermedia* i stor mängd på två lokaler den 2-3 juli 2011, på solexponerade rönnbuskar i skogsbrynet



Figur 3. Gnag av *Gonioctena intermedia* på rönnblad vid Baggböle. Foto förf.

vid en sandstrand och vid Suorvadammen. Vid artbestämning uppdagades dock att honorna från Stora Sjöfallet har chagrinerade (matta) täckvingar och Hans-Erik Wanntorp fastställde att det är *G. quinquepunctata* då aedagus hos hanarna har en böjd flagellum och kraftig vänsterlob (Wanntorp, skriftl.). Så vår sökbild blev lite snöpligt kompletterad med näringsgnag av *G. quinquepunctata* på rönnblad (Fig. 4).

När jag återbesökte Baggböle den 10 juli 2011 så fanns det bara gnagspår av *G. intermedia* och larver av nyckelpigan *Chilocorus renipustulatus* på rönnbladen. Framtiden får utvisa om det mönster jag har sett under 2011 är korrekt, att *Gonioctena*

intermedia längs Norrlandskusten är aktiv på rönnbuskarna under några veckor i månadsskiftet maj/juni. De historiska fynden visar att arten kan hittas under hela våren och sommaren (Baggböle 10 mars 1968, L. Huggert och Kengis 22 juli 1951 Ander m fl), men jag är övertygad om att den blanka rönnbladbaggen har en reproduktionsperiod under några veckor i månadsskiftet maj/juni då de samlas på rönnbladen vid kusten och kanske en månad senare längre norrut. En tur söderut längs med Norrlandskusten kan ge landskapsfynd för de som beskådar rönnbuskar i maj!

Slutligen bör nämnas att det inte finns något som heter blank rönnbladbagge. Det



Figur 4. Gnag av *Gonioctena quinquepunctata* på rönnblad i Stora Sjöfallets NP. Foto förf.

är ett svenskt trivialnamn som baseras på de skinande blanka täckvingarna hos honorna av *G. intermedia* och är rätt och slätt ett namn för Skörvnöpparn. För vad ser en skörvnöppare i vårsolens glans om inte de blänkande honorna? Den glans som gör att man direkt kan känna igen denna förbisedda rönbladbagge.

Hur känner man då igen blank rönbladbagge *Gonioctena intermedia*?

- > Den hittas på smårönnar i skogsbryn
- > Bakdelen av huvudet är mörkt i motsats till blek bladbagge
- > Framkant av clypeus nästan rak i motsats till *G. quinquepunctata* som har en inböjd clypeus

> Täckvingar glänsande hos ♀ i motsats till *G. quinquepunctata* hos vilken de är matta och chagrinerade (Fig. 5)

> Aedagus och dess flagellum avviker i form från *G. quinquepunctata* (Fig. 6)

Tack

Hans-Erik Wanntorp, Vallentuna, har artbestämt *Gonioctena quinquepunctata* från Stora Sjöfallet 2011 och uppmärksammat förf. på att man måste vända aedagus så att man betraktar den från den konvexa sidan. Detta gör genitalieprepareringen av rönbladbaggarna mer komplex men är nödvändigt inför artbestämning i detta artkomplex.



Figur 5. *Gonioctena intermedia*, hona (t.v.) och *G. quinquepunctata* (t.h.). Foto förf.

Citerad litteratur

Fjellberg, A. 1985: Bestemmelsestabeller til norske biller som ikke er nevnt i Danmarks Fauna. *Norske insekttabeller* 7.

Hansen, V. 1964: Fortegnelse over Danmarks biller (Coleoptera). *Ent. Medd.* 33: 1-507.

Kanervo, V. 1939: Übersicht über die generationszahl einiger Chrysomeliden (Col.) in Finnland sowie einige andere allgemeine biologische Beobachtungen. *Ann. Ent. Fenn.* 5: 140-164.

Palmén, E. 1950: Zur systematik finnischer Chrysomeliden. 4. Phytodecta (Goniomena) *quinquepunctatus* F. und *Ph. intermedius* Hellies. *Ann. Ent. Fennici* 14(1): 1-10.

Pettersson, R.B. 1994: Skalbaggar från Åbyns ängs- och hagmarker med nya fynd av spetsvivar. *Natur i Norr* 13: 28-30.

Strand, A. 1946: Nord-Norges Coleoptera. *Tromsø Mus. Årsh. Naturh. Avd. Nr. 34, 67(1):* 1-629.

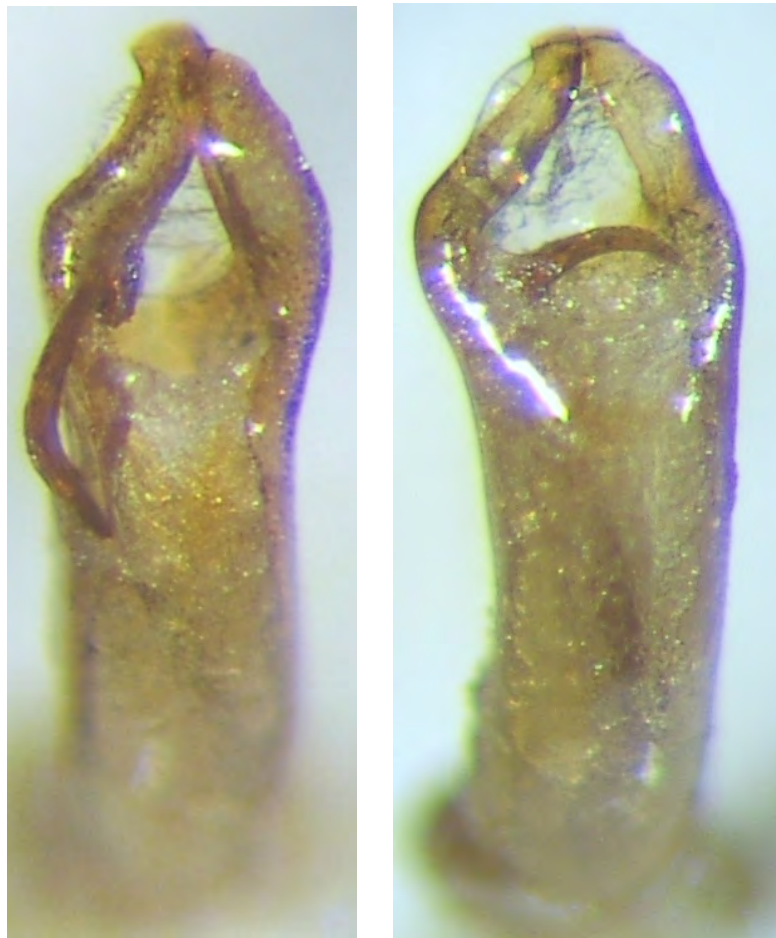
Sundholm, A. 1955: Några svenska skalbaggsfynd. *Opusc. Ent.* 20: 35-36.

Författarens adress:

roger.b.pettersson@slu.se

Vilt, fisk och miljö, SLU

901 83 Umeå



Figur 6. Aedagus *Gonioctena intermedia* (t.v.) och *G. quinquepunctata* (t.h.). Observera asymmetri och att spetsen på flagellum är böjd hos den senare. Foto förf.